

NÚCLEOS PILOTO DE SOSTIBILIDADE, "PROGRESAN ADECUADAMENTE"

Reportaxe por Belén Rodríguez

Foi no Cumio da Terra de Río de Janeiro onde se acadou o convencemento de que o modelo de desenvolvemento adoptado ata o momento polas cidades tiña que mudar cara a sostiabilidade, é dicir, cara a outro modelo que conseguise preservar os recursos naturais sen prexudicar o desenvolvemento social e económico. O equilibrio de intereses entre estes tres factores, ambiental, económico e social está a ser o grande reto das actuais políticas sectoriais e globais do planeta. A Dirección Xeral de Desenvolvemento Sostíbel da Consellaría de Medio Ambiente é a encargada, no ámbito galego, de levar a cabo decisións e tomar medidas encamiñadas á consecución deste grande reto. Unha das medidas xa postas en marcha en Galiza desde o 2006 e que intenta trasladar ao eido local as premisas de carácter global foi a creación dos núcleos de sostiabilidade.

Os núcleos de sostiabilidade comparten obxectivos e perspectivas coas Axendas 21 locais, actúan localmente e fundamentan as súas actuacións na participación pública; pero utilizan diferentes metodoloxías. Máis da metade da poboación galega habita en municipios que emprenderon a implantación da Axenda 21, entre os que están a maioría das grandes cidades galegas, pero segundo datos da propia Consellaría de Medio Ambiente, tan só o 1% da poboación coñece ou ten oído falar deste instrumento de planificación sostíbel. A falta de información e as queixas que algúns actores municipais manifestaron polas dificultades económicas, de fragmentación social e de coordinación entre administracións, de levar á praxe as formulacións teóricas, puxeron de manifesto a necesidade dunha nova forma de artellar os mecanismos públicos de cara á sustentabilidade. A opción adoptada pola Consellaría de Medio Ambiente foi a de crear referentes no deseño de políticas sustentábeis en ámbitos locais de menos de 50.000

habitantes chamados "Núcleos de sostiabilidade." Existe un orzamento específico para eles e artéllanse como o marco xeral de actuación baixo o que se definen todas as medidas do goberno municipal en termos de educación ambiental, Axenda 21 local e escolar, sostiabilidade empresarial, e mesmo o Planeamento Xeral de Ordenación Municipal. O "Plan integrado de sostiabilidade local" convértese no "vade mécum" das decisións dos gobernos locais, definindo as liñas de actuación prioritarias e as encamiñadas a resultados a longo prazo.

SISTEMA DE XESTIÓN AMBIENTAL EN ÁMBITOS LOCAIS

Polo de agora están en pleno funcionamento 7 núcleos en toda Galiza, aínda que en breve se sumarán outros 5 máis que aínda están en proceso de constitución. Cada un dos vixentes, ademais de recibir unha dote orzamentaria para desenvolver proxectos específicos de cara á sostiabilidade, comprométese a desenvolver un "Sistema de xestión

ambiental" que intenta introducir consideracións de carácter medioambiental en todas as actividades das dependencias municipais e dos servizos administrativos dos concellos. Este compromiso foi adoptado por todos os núcleos participantes, atopándose en proceso de implantación e, nalgúns casos, na fase da auditoría. O sistema está ben considerado pero ofrece dúbidas á hora da aplicación práctica porque precisa da vontade de todos os membros e órganos competentes dos concellos. Segundo algúns xestores municipais, adáptanse mellor ás entidades empresarias que ás administrativas. Reducir o consumo de papel, diminuír o gasto enerxético das instalacións ou a adecuada separación dos residuos son obrigadas actuacións nas dependencias municipais que deben servir de exemplo para o resto do concello. "Conseguir implantar este sistema de xestión ambiental non é doado, pero o difícil é manter a nosa pegada ecolóxica", asegura a alcaldesa de Guitiriz, Regina Polín.

Mesa de participación da Axenda 21 Local en Covelo (Pontevedra).

O punto limpo de Muros é autosuficiente enerxeticamente.

Socios do life na xornada da auga en Abegondo.

Na avaliación que fai a Dirección Xeral de Desenvolvemento Sostíbel sobre a evolución dos Núcleos de Sostibilidade, destácanse dous logros fundamentais: o avance das Axendas 21 locais, nas que aumentou a participación e aceptación pública (160 entrevistas, 1.200 enquisados e 24 mesas de participación en total), e as melloras na eficiencia enerxética e na mobilidade.

PULO Á AXENDA 21 LOCAL

Así pois, a instauración de núcleos de sostibilidade serviu para activar os procesos de implantación das Axendas 21 locais que, na súa maioría, permanecían estancos. Agora atópanse, case na súa totalidade, en fase de prediagnose e participación pública. Nesta fase establécense as propostas de cambio para a mellora social, económica e ambiental do núcleo, a partires do cal se elabora o "Plan de acción da Axenda 21 Local", documento que, á súa vez, pode completar e funcionar de referente para

o Plan Integrado de Sostibilidade do Núcleo. Aínda que o balanço xeral é positivo, o nivel de participación pública varía dun núcleo a outro, os resultados son diversos, pero tanto técnicos como xestores cren que é un momento crucial no desenvolvemento da Axenda 21 local, xa que a partir das distintas mesas sectoriais establécense as liñas de actuación futuras que deben de ser asumidas por todo os departamentos municipais en aras da sostibilidade. "Hai que utilizar o boca a boca, estar cos veciños, mentalizalos, e facer innumerábeis chamadas de teléfono para reunir á xente, pero vale a pena", segundo di Pablo Castillo, tenente alcalde de Covelo. Pola súa parte, Xosé Manuel Quintela, concelleiro de Medio Ambiente en Muros, onde xa se fixo unha primeira valoración da participación, afirma que o sector empresarial semella menos interesado nestes procesos participativos, pero o poboacional ve neles unha oportunidade para facer

OS ELIXIDOS

Hai dous ano que están a funcionar os primeiros sete Núcleos Piloto de Sostibilidade: Abegondo, Muros, Guitiriz, Covelo, O Barco de Valdeorras, Reserva da Biosfera de Allariz e a Comarca de Pontevedra. En total, son 13 concellos galegos os que forman parte de Núcleos de Sostibilidade. Esta cifra aumentou recentemente en 5 núcleos máis no territorio galego (O Carballiño, Lalín, Oza dos Ríos, Cuntis e Ribadeo) e outro no país latinoamericano de Ecuador, en virtude dun proxecto de Cooperación ao Desenvolvemento impulsado pola Consellaría de Medio Ambiente.

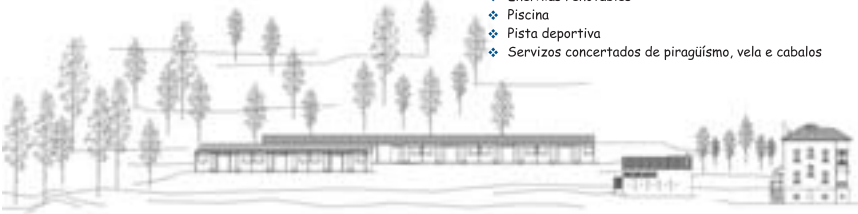
A adhesión a este proxecto é de carácter voluntario e os concellos poden presentar candidaturas individuais ou agrupadas, atendendo a características ou intereses comúns. Aínda así, teñen que cumprir cunha serie de requisitos, entre os cales está o compromiso de cofinanzar o 20% do desenvolvemento do proxecto presentado e o de non estar sometido a procedementos administrativos por incumprimentos ambientais.

Arestora os xestores locais dos núcleos en funcionamento manifestan a súa incerteza sobre a evolución dos seus proxectos de sostibilidade unha vez rematado o convenio coa Consellaría de Medio ambiente a finais de 2009. Dubidan se terán que dar continuidade aos seus proxectos a través da recentemente creada Rede Galega de Concellos pola Sostibilidade que agora abrangue 58 municipios, e que nace para compensar a aqueles concellos que, a pesares de non seren núcleos, están traballando nunha planificación sostíbel a través da Axenda 21 local. Así e todo, cren que superaron o exame e, algúns "con nota", para manter este distintivo que avala a súa xestión sustentábel. Mais esta decisión correspóndelle á Consellaría.

Turismo e Natureza

- ❖ Aula de natureza e Entidade para a Educación Ambiental
- ❖ Actividades de educación ambiental
- ❖ 60 prazos no ALBERGUE e 8 na CASA
- ❖ Servizo de restaurante, para grupos
- ❖ Turismo cultural
- ❖ Rutas de sendeirismo
- ❖ Obradoiros
- ❖ Xogos ambientais
- ❖ Xogos tradicionais
- ❖ Horto ecolóxico
- ❖ Enerxías renovables
- ❖ Piscina
- ❖ Pista deportiva
- ❖ Servizos concertados de piragüismo, vela e cabalos

Breanca Dorroña s/n 15637 Vilarmaior A Coruña
Tif./fax 981.78.45.63 info@alvarella.com

www.alvarella.com

Achégate ó Parque Natural das Fragas do Eume

Axenda 21 escolar en Guitiriz.

as súas demandas "que antes expresaban na rúa". A maior parte das demandas no eido ambiental apuntan a melloras na depuración das augas residuais, e no eido económico piden a ampliación do tecido empresarial do municipio e a creación de máis emprego. "A xente descoñece que moitas solucións aos problemas que expoñen están nas súas mans", di Quintela.

En núcleos coma o de Guitiriz, ademais da Axenda 21 local, está en marcha a Axenda 21 escolar en tres centros educativos, "algo imposible de lograr de non ser núcleo de sostibilidade", afirma a rexedora municipal.

AFORRO E EFICIENCIA ENERXÉTICA

Pero sen dúbida a maior parte dos investimentos realizados baixo o paraugas dos Núcleos de Sostibilidade corresponden a actuacións en materia de eficiencia enerxética, mobilidade sostíbel e integración do patrimonio natural e cultural. Cada núcleo destina entre 60.000 e 100.000 euros anuais a este tipo de actuacións, nas que predominan os proxectos de eficiencia e aforro enerxético en instalacións de carácter público co obxectivo de reducir emisións de gases de efecto invernadoiro, exemplificar o uso de novas formas de enerxía renovábeis fronte combustíbeis fósiles ou potenciar sistemas de baixo consumo. A enerxía solar térmica é a opción maiormente elixida para o subministro de auga quente sanitaria en polideportivos municipais, campos de fútbol e, mesmo, puntos limpos, coa que os concellos afo-

rran entre o 20% e o 40% (dependendo da instalación) da electricidade consumida anteriormente. A solar fotovoltaica introdúcese como complemento da enerxía convencional para a climatización das piscinas municipais e para a mellora do funcionamento das estacións potabilizadoras en áreas poboacionais moi pequenas. No caso de Allariz, incluso se mudou o proceso de cloración da piscina municipal pola aplicación dun sistema de raios ultravioleta, menos contaminante. En Muros, conseguiuase a autosuficiencia enerxética do punto limpo a través dun sistema mixto de xeración eléctrica no que se combinan a enerxía fotovoltaica e a eólica.

Paralelamente, a mellora da eficiencia enerxética do alumeadado público está a ser un obxectivo primordial e común a case todos os Núcleos de Sostibilidade. Ademais, grazas a esta medida pódense atender algunhas parroquias carentes deste servizo coa instalación de farois solares ou células fotosensíbeis.

Alén disto, algúns núcleos como o de Guitiriz ou Muros teñen previsto o reparto de perlizadores ou economizadores de auga que permiten aforrar ata o 50% do consumo. Tamén se fixeron esforzos na mellora do saneamento municipal ou no tratamento de residuos.

PROXECTOS SINGULARES

Ao abeiro da xestión do Núcleo de Sostibilidade pódense establecer outros proxectos que reformulen a mobilidade urbana cara a un deseño máis sostíbel,

ou que fomenten as relacións entre o patrimonio cultural e natural. A diferenza dos anteriores, estes proxectos caracterízanse pola súa variabilidade e singularidade dependendo das necesidades detectadas na zona na que se executen e parte deles desenvólvense en cooperación con outras administracións ou entidades públicas. De feito, algúns destes proxectos, aínda que se enmarquen no programa de sostibilidade do núcleo buscan liñas de cofinanzamento, tamén europeas, para poder afrontar a súa realización. Como exemplos podemos citar os seguintes: Programa Life+ "Xestión integrada dos recursos hídricos e a súa aplicación no planeamento local do L.I.C. Encoro Abegondo-Cecebre" no núcleo de Abegondo; Programa de desenvolvemento sostíbel nos ecosistemas fluviais do núcleo de sostibilidade de Pontevedra, con fondos europeos Proder II; proxectos de desenvolvemento socioeconómico en Allariz como núcleo sostíbel e tamén Reserva da Biosfera; Campaña "Aposta" en Allariz e O Barco, subvencionada ao 100% polo Ministerio de Medio Ambiente. No caso de Covelo foi prioritario fomentar as sinerxías entre o patrimonio cultural e natural unha vez promulgado o seu valor pola poboación e as autoridades municipais.

Porén o éxito do desenvolvemento deste proxectos e o seu seguimento dependen en grande parte do labor do persoal técnico ou da persoa responsable da axencia de sostibilidade, ligada a cada núcleo. Así o expón Pablo Castillo: "é importante contar con persoal cualificado porque a sostibilidade ten moito de intención, pero sobre todo de coñecemento técnico".

Algúns destes proxectos xa foron premiados con galardóns estatais, como o "Desenvolvemento Sostíbel nos ecosistemas fluviais da Comarca de Pontevedra" co I Premio de Sostibilidade Local da Fundación CONAMA (Congreso Nacional de Medio Ambiente).

Os Núcleos de Sostibilidade contan cun investimento específico para liñas de información, formación e sensibilización dos cidadáns na sustentabilidade. Para este fin, a dotación media é de 12.000 euros anuais por núcleo xustificadas nas campañas de concienciación, actividades de educación ambiental, xornadas formativas, exposicións, festas, semanas e fins de semana da sostibilidade, etc.